№ 64. I

Et Udkast af Justitiar L. Jessens Norges Beskrivelse.

41

Om Norges Bredde og Længde.

Efter

Belangende Norges Bredde, da sættes Lindesnæs som Sydens Pynt efter de Bestes Sandsynlighed paa 57 grade 45 minuter: og Nordkap som den nordligste, paa 71° 30'. Hele Landets Udstrækning under Breddegrad 15° 17'.

Hvad Norges Længde angaaer, er Ikke Viden paa Ret he Pkt da mangler Sandsynlighed som i henseende til Bredden af Astronomiske Observationer. Det er saa meget, at Sydens Udstrækning paa Ret he Pkt er ikke lidet. Paa Øst- og Vestkanten Staatsskiel sættes, som det Østlige Fjeldet ogsaa er ikke naae ud altsaa for he det Faste Land; men vil den dog Dem ud da Veiene nogle af den ude for Sund Øerne og Øindelig Østen for Stat. Det Yderligst afslaaet Skiær er paa lot at Østen paa det nærmeste Skiær det Wardøehus, og Ydderst landet fisser den Kant ud om vogt mere Østen. Ved det altsaa Østen Sydens Bredde paa den he Kanten ud er saa mel Længde.

NB

Belangende den Strækning som Norge udgjør
i sin Bredde, da anføres den af Josias
Konnus at i hele Norges Bredde for 202½
Mile. Men naar de giøres en Geometrisk
Beregning over Strækningen fra
Lindesnæs, beliggende paa 57° 45' til Nordkap
paa 71° 27' bliver distancen 15° 17', som
udgjør 229¼ Mile. I Begyndelsen gaar
Landet noget lidt i Øst og Nord
men jo længer den strækker sig i Nord jo
mere vender den sig om til Øster. De
nes ligger under for Vigtefjeld østen
udmærkte Giøring paa 27 grader Længde
og det Østligste Nordøstlige Ende
paa 46° som løber af følgende Navne
Lindesnæs Øster anføres efter Ende
og Længde saaledes som saadan findes
anført udi de Kaarte som maa
haves over Norge, fr: van Keulens Por-
kart der er udarbeidet. Imod de Østlige Kyster
angaaende Capt: Heilmans Observati-
oner og efterretninger, som udmærk-
ninger over vore Landkaarte over Norge
der findes Skiønt findes forøvrigt i J. Hans

skulde udfalde en
Parallel ligt af
Øst i Norge, da
blev Norges Længde
Øst og Nord efter
kaarter 229¼
miles, men som nu paa 71° 27'
findes maa vegne
Graderne ligge ogsaa
som en diagonal
linie af 57 mod 71
Nordøst omtrent,
bliver den Længde, ustrøm
dogsom graderne
Længden formindsk
i Retningen, maa det
afkortes, hvilket
jo for den gang i
den Beregning, da
jo Øst og Vest ved
Saanden.

N.

Ifølge Norges Historie og Stat efter en Original, forfattet af Romanzoff ansatte følgende Tabel over anlagte

	Bredde	Længde
Frederikshald —	59° 24'	29° 20'
Frederikstad —	59° 26'	29° 9'
Christiania —	59° 47'	28° 37'
Christiansand —	58° — 5'	25° 40'
Lindenæs —	57° 45'	24° 55'
Stavanger —	58° 52'	23° 40'
Bergen —	60° 15'	23° 18'
Statt Hjelt Hoved —	62° 20'	23° 26'
Trondhiem —	63° 40'	27° 48'
Trøen Øer	66° 45'	27° 36'
Rust ved Lofoden	67° 35'	27° 36'
Lappen i Finmark	70° 50'	36° 12'
Nord Kap —	71° 27'	41° 22'
Wardøehus —	70° 50'	45° 56'

Det er ikke fra middags linien af el Pico de Teneriffa langden regnet. Jeg har i de Tilføjelser middelst forfatter og Lund skiøn paa Skibsfarten, hvilket dog neppe skeer. Frederikstad har og paa kiort forhøjet mig over Sydligere end Frederikshald, hvoraf jeg dog fælder ikke vil sige det.

Det som mødt er Grunde jeg paa den Tiffe som af Kaptein Ledsaars, hvilke ofte er hendende uregt ville, skrevet og paa Bøiner en forskellige angivelse af adskillige Steders Brede. Paa eders Fr Bergen paa 60° 15' der den af P.C. Pontoppidan, Holberg og paa Romandt Kaarte sættes paa 61° 05' som er en Grad Nordligere, men saa sættes Vinmod i Sover Kaart Lindenæs paa 58° 47'. Hvilket det Eneste er at rette en Grad for Nordes. Efter forøvrigt

omtrent Landskaber og Thorshavn findes paa
64° 26', i van Keulens Atlas paa 63° 40'.
Fuldt og den Betydelighed forskjellige
den, forøvrigt er de Breder af ovenfor
stemmende. Hvorimod angaaende Lengden er be-
regnet efter den antagne Maade fra den
Canariske Øer Ferro, hvilk de fleste følge
hvor der saa vedtaget en fælles Middags
Cirkel for Geografien saaledes begynder at
regne Verdens Lengde fra Øen Hierro
og saa til alle vedtaget ville i det endelige
Øvrige Kiøbe i Europa lade at begyn
Lengde fra, men om Fuerteventura
fra de Ville Øer er i Overensstemmelse
efter Ptolomæi eller saa de begynde at
regne fra, efter S. Nicolai som ligger
ved det grønne forbeing i Africa, Kondi
jer udvalgt Øen S. Nicolai, ogsaa
regnet fra Azorisk Øer, hvilk Sheria
tor i sine Atlas har fulgt, Goldende
er fra Pico de Teneriffa og de franske
efter Louis Ludvigs XIII Befaling 1634
regnet fra den Vestlige Landskabs Øer
Ferro. Naar nu begge at Lengde
maa agtes at distancen fra Linien
til Polen gior en nødvendig forskjel paa
graderne Storrelse. Jaluiendelighed
antager man at en grad af Linien, som
den Største Cirkel paa Jordkloden

holder 15 tyske Miile; jo flere Grader
med en Tolder fra Linien mod Polen jo
mindre blive Graderne: er fuld parallel,
og følgelig jo mindre antal af Mile gaar
paa en Grad, efter som dens Afstand er
fra Linien. For en at vinde fuldelig
en Grad i fem parallel forfølder sig hel
en Grad af Linien og fra Mile der passer
sig hel en fem Grad efter som de er
der fors eller langt bort fra
Linien for mere følgende tabel en
vegart.

Grader.	Mile.	Minut.	Grader	Mile	Minut.	Grader	Mile	Minut.
0	15		15	14	29	30	12	59
1	14	59.	16	14	25	31	12	51
2	14	59.	17	14	21	32	12	43.
3	14	58.	18	14	16	33	12	35.
4	14	57	19	14	11	34	12	26
5	14	56.	20	14	6.	35	12	17.
6	14	55.	21	14		36	12	8
7	14	53.	22	13	54	37	11	59.
8	14	51.	23	13	48	38	11	49.
9	14	48.	24	13	42.	39	11	39.
10	14	46.	25	13	36.	40	11	29.
11	14	43.	26	13	29.	41	11	19
12	14	40.	27	13	22	42	11	9
13	14	37.	28	13	15.	43	10	58
14	14	33.	29	13	7.	44	10	47.

Grader	Meile	Min	Grader	Meile	Min	Gr.	Meile	Min
45	10	36	61	7	16	78	3	8
46	10	25	62	7	2	79	2	52
47	10	14	63	6	48	80	2	36
48	10	2	64	6	34	81	2	20
49	9	50	65	6	20	82	2	5
50	9	38	66	6	6	83	1	50
51	9	26	67	5	52	84	1	34
52	9	14	68	5	38	85	1	18
53	9	2	69	5	23	86	1	3
54	8	49	70	5	8	87	0	47
55	8	36	71	4	53	88	0	31
56	8	23	72	4	38	89	0	16
57	8	10	73	4	23	90	0	0.
58	7	57	74	4	8			
59	7	44	75	3	56			
60.	7	30.	76	3	38			
			77	3	23			

[illegible]

Bergen med Norges Beliggenhed i henseende til andre fremmede Land, da saasom alle de Steder de ligge under en Meridian, skiønt de i sande lige lange Dage og Nætter, saa dog Middags Tiden fuldes paa en tid. Altsaa i følge af den Længde som Norge ligger under fra W. til O. saae Wardøehuus Middag end Petersborg og Constantinopel; Bauk Hermanner end Paris, Port Mahon paa Minorca og Algier; Tronen end Genua i Italien og Piacenza i Italien, og Lindesnæs end Amsterdam og Marseille.

Dette end de Norges Situation paa Kaarten og forestiller sig ikke rigtelig Tydningen at det er et langt og smalt Land 5 a 6 gange længere end det er bredt end og hvor det er paa det bredeste, og at dette længste Tydning skulde gaa Øyenden til Vorder og Bredden fra W. til O. bliver det uretteligt at vegne ikke Længde og Bredde paa samme Maade, og er altsaa ligt efter foranførte Beregning 219¼ Miles langt fra Lindesnæs til Nordkap, dog gaar den Tydning ikke igiennem alle Norge, men omtrent en Liten Stykke af det Stift Christiansand og hvor Norge er paa det smalest. Paa vist en ikke gaar over en del af Stiftet Det! rigtelig ikkun Norges naturlige Længde som man søges i Kaarten dette efter de Tydning som ligt skiøn siger udi fra Øyen til N.

Øst landet bøjer ud østen for, men siden mod Øst-
ser ellers langst Nord derfra det sig igjen og derom-
hø Øst, saa at skjønt man ikke maa dømme
Strækning langs ud Havsiden fra Lindesnæs
hø Nordkap nø det nø bekjøbe sig over 300
Miile, ja maaske som vogt nø over hø
350 Miil er det at ud Finmarken Øst landet
nø 100 miil langt ud efter den angivne Ma-
thematiske Opregning, og for en Hjemmelt vilde
Vejen nø i felle fælde Kjøbenhavn. Nogle vegne
langs fra Friderichsland ~~hø~~ Skjønsøen hø
Wardøehus ere 8 miile, hø Land strækker det
sig et langt stykke Vesten for Skjønsøen og ligger
Øen vorden for Wardøehus, fremdeles langs
ud hø langs.
Hvad angaar Strækning i Bredde
Mangaar, da er den bredste fra Lindesnæs hø Stat
og omtrent 4 Grad: 33', eller over 68 miile lang.
er dens Strækning omvalt østen ligt bred. Hø
Provsie Portoppidan vegne det bredste fra Stat
ligg over hø de Øverste Jentfer af Dalerne
at udøver 65 miile, fremdeles sjøens at øder for vegt
dog lad ud dei i sø vogt ud Bjerge, saasom for
uvagler vogs og ~~[illegible]~~ Elevationer. Af den
som er landet bekjendt anføres det ~~for~~ det første for
50, og naar Jæmtelandet og Øerdalen ikke ere
mærkegaat som for for hø Vogs Lands det nø
over 65 miile, fremdeles nø for giøre an-
ledning hø at bredde er af ingen hø lejs
sat. Efter Brøiø paa Castel befinder ligt at
det bredste 40 hø 50 miile fra lindes

de dog vel vogte
smalere Øyendage.

de Stat er Landt ved den del lige Bredt, men
vorder for det begynder Bredde at aftage, og det
saa stort at naar man kommer Nordre Salten er
det smalest der af kun 2 miler fra Øen
over til Præstegaarden. Vil man saa efter vegen
Mean og Fallinger vend som ligger langt ud
i søen da der er flere øglers mellem som
ombrent 12 miler om de Præstegaarde fra Stat
til Thien er det 20 à 30 Miil siden 1520
indtil det Lagen paa det smalest. Derfor be-
gynder det at blive bredt igjen og med gode Sø-
ouer ind til adom Øen, befinder det det saa
er trinlig Bredde, da det nordligste draf er
et Skjær land paa 40 miles lengde, og vil
man som ved fare vel til vegen bredden indtil
den Bredde for Øen, bliver det bredere end det
er langt og indtil et Stille Strekning som
gaar ud fra Wardøehuus, bliver det 30 paa
50 miles bredt. Det Sidste Stykke er en Strek-
ning af land, lav og bratt bekaf
det Sønnerst fra naar indtil saa indtil
det i 3 land, fremad det er det Største
og bekjendeste Stykke som strekker sig fra
Lindesnes til Stat eller Romsdalen, Egdene
og indbefatter de 3 Stifter Christiansand
Christiania og Bergen og vil ved følge det bor-
dre af landet saa langt et ud til Romsdalen
og Nordmøre ud, paa ved en Strek-
ning af mere end 80 miler lang og 40 à
50 Miil bred. Siden paa mere en anden Strekning
som ligger saa stor langt som i almindelighed
er regnes for 20 miles bred, og er der paa et Stort

Ved Stat og ut Stille
strøm for Heimen
det vel en god del
bredere end 30 miles.

NB.

eidt over Land det gaar et andet fejlende.
Dersom Landet det skulde som kan 20 a
30 Mil ogsaa i lengden fra Valkendorf
Øen, saa det allerede er kun 6 Mil
fjeldet dog i vaar Dage og det ogsaa er
alle 12 à 16 vej at sende om det mange
der vilde for lysgrønt Øer som var de bu
tydelige i sin Udseende efterdi det
for Land er for Øst. Derefter lage
Øen som et vigt Land sin beskaffenhed, og
faar sin Dagt og Skrift som andet er.
Det er det sikkeste Argument den kan give
sig om Øens Grænse og Længde, saa vel
efter Geometriske Overslag, som efter
fligtig naturlige Observationer Grænse og Ud
lung, dog er det om saa gamle og
fuldkomen skrivelse, at den jo saaber end
ikke at faa nogen og rigtige efterretnin
ger. naar de Steder giøre accurate astro
nomiske observationer i forstand de vigtige
Grænse og Længde saa og Miler over alt
Øen er satte paa en fig. Fod. Den Tilfælde
kunne fjerne dog at faa
undersøgt paa vi som den Ros af Partenie er fore i tilfælde
at de tilendelyst
opmaalet vil
Ellig vaar der ikkun Grænse saa og om
som Øen er nogt Lagde efter Gode og tilforladelige Obs
Longer ved de Ro
dagsøgte som for vationer, hi vaar de mangler Ed man
uer nu at tale om at for 10 Aarter over et Land og dog er det
nogen mier fjerne
fjeldes mere af hagt er vi som andet saa som der altid er nogen
- fomfød, eller for Øer Kile.

Bøyderne Gaa[illegible]
[illegible]

for faem uden Farterne en langsigt paa et Øst, for saa maa [illegible]
at skik ligsaa lie et nedt, og Eliser alsaa der er [illegible]
uiss som naar det j Lenge er paa nogle Mile [illegible]
eller mindre, er j saa bijdelig, men j saades under[illegible]
og saaga observationes de i de sag saa saa al [illegible].

Norges Miil er ungt ilige og en uiss og [illegible] dues
Land lig saa lit over alt uist [illegible] som dues [illegible]
fod lie andre Lands Miile som disses forsed igen
mod [illegible] indgaaes [illegible]. Man ved at en
geometrisk Miil antages lutt aa graad og [illegible]
[illegible] Miile. Det Miile maal saa lang det
gaar: en lig Linie over Bierg og dale er efter Naturens
over alt lige, under [illegible] forstillet en paa Jordens
ilige [illegible] efter dues afstand fra Linie som
för er meldt. Saa ved en Jordens [illegible]
i Straaling Linie Naturens distance, naar den skal
afmaales efter Vist og Bestemmelsis forstillig
skiat den i [illegible] lie den dragen Geometrisk Linie
naar alles forstillig, saa er og Miilnes Størrelse
i det [illegible] efter Landets [illegible], jordens [illegible]
[illegible] og [illegible] fuldt af andre physiske og
politiske aarsager uigt forandelig og som [illegible]
[illegible] som Maal og Vegt. Hvad [illegible] hues
i uiss det er [illegible] at [illegible] Miilnes Størrelse
[illegible] i Norge aargaar da en [illegible] af
de lengst [illegible] i mest [illegible] forandelig ved Vor
[illegible] i Nordlanden og Finmarken uigt lang, men
[illegible] lang [illegible] er [illegible] lie [illegible] [illegible]
[illegible] lie uiss [illegible] alle er ansat for mest [illegible].

Bøyderne Linie
Landets dalene.

Det er formod at Grønlandske Skibe paa deres Togter i Begyndelsen af Februar Maaned have seilet fra de Sydligste Bygder til de Nordligste, og at de have gjort det uden at gjøre Ophold i Vestbygden.

Vi er nogen Sporg hvorledes Skibene Norge og saa langt nord som Øen Lofoten er fare frem, da dog Grønlandsk Øen ligger under en Breddegrad af 5 Miile, og naar jordkuglen i sin Diameter er antaget til 5400 Miile er den kun 1800 Miile i Omkreds. Den samlede, hvorudi Øen ligger og alle 2/3 mindre, om end da jo Skibe have anseet at overskride den korteste og korteste Veie. Saa er ligeledes en Miile angaaende Land, da dog disse Lande ligge saa ungt under samme Linie, ja hvor for Eksempel Island er saa lidt, da dog Skibene have ligge Norge og Sverrig er saa lange.

Det er langt andet end en Bestræbelse med en geometrisk med sand en Land-Miile, andet end en Linie dragt i Luften som skal tjene en Miile med naar det Maal siden applicéres paa Jordens at afmaale Steders Distance. Derudover gjøres sig landets Miile-Overgang alleene paa det Maal, som Ministeren eller landets Beskrivelse eller et andet Dansk Selskab, som de nu ikke er noget forskjellige, saa vel som og det maal af Skibe og Sød hvorom Miilen afskrives.

Det er jo ikke at gjøre de Dage.

Norge er Miilen vistig maalt og med Miile-Skive afsat. Det er bekjendt at der i Kongeriget Danmark afmaalte mindre end 17600 dansk ~~Miile~~ alene. I den saa kaldte Kongeriget Jydske skal ogsaa findes afmaalte Miile, forresten er der paa de alfarveie

I saa maade agtes paa Bøjens Længde, men Miler er undertiden saa uligt, og Tøien det ej paa saa lang Gadestrækning eller andet gaand ligge fra hinanden, hvor de visnede tag skibe. Risp er det at Miler for vort Støvr saa mee: Nogen som DK, finder ud for er fornt paa de alfar nij nyttige Skaane Stalen og Vigen hvor de stod findes adskillige gaand: dansk og Norske Mil medtaget, og er af diff mil, skal omtrent fald 1½ af de ordinaire tyske Mil. De mile: Nogen som ij er maalt om ofte indtage bing saa fatter er for Mile og Landmile. For-Milen holdes gemeenlig for at udgjøre halvan Landmilen, fred de som fald: det stor Hav og af de Portugeser de Legues. De som er i Skiø-den, er lange, og jo længer Skoven skrider sig Nord efter, jo længer blide Miilen der.

T Landmilen er ikke Landmile og Bøjd Miile. Bøjde Miile er korte

T Landmilen er dermod længer, skriver for-modentlig Leer de af at hun er betydeligen af Lars end disse, i det mindste er det mueligt, at hvor Bøjen er god bind mielen bøjens Længer end hvor den er ond, skiønt siigt de i landt. De altid i agt gas, saa at ned ij kan sige noget nøjt om de Norske Miles Størrelse, efterdi de forveksle ind ej sig maal om det er fastsatte eller ofte indtagne bing alle steds lige.

NB det efter følgende af dette Cap: handler om de Europeiske Miles forskiellighed, skriver i mine tanker ij er dens Bekiendtskab saa anligende.

Abbreviationer hvoraaf som og for Korthed skiøed saa bruges er disse

Nor-l. Norge DK-l. Dannemark. Sver-l. Sverrige, Ö-l. Ø. Gr. Jan. Ed. Lan. Ned-l. Nedrl. Tyem-l. Tyemskland. Spanie-l. Spanien. Chris-l. Christiania.

NB. De anmærkninger som nu er i margine er i
~~af Forfatteren men af en anden hånd skrevne som
henvender sig til at efterlade.~~